

Панасюк В. М.

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри аудиту,
Західноукраїнський національний університет

Кирдель І. М.

здобувачка другого (магістерського) рівня
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПРОЦЕСІВ АУДИТУ ТА АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Глобальні трансформаційні процеси, що відбуваються в сучасній світовій економіці під впливом четвертої промислової революції, докорінно змінюють парадигму функціонування господарюючих суб'єктів. В умовах тотальної інформатизації суспільства та переходу бізнесу в цифровий простір, традиційні підходи до управління, обліку та контролю стають не лише неефективними, але й такими, що гальмують розвиток підприємства. Особливої гостроти ці питання набувають у сфері аудиту та фінансового аналізу, які виступають гарантами довіри стейкхолдерів до результатів діяльності компаній. Якщо ще десятиліття тому аудиторська діяльність асоціювалася переважно з роботою над паперовими носіями інформації та вибірковою перевіркою первинних документів, то сьогодні професія перебуває на етапі глибокої методологічної та технологічної революції. Цифровізація процесів аудиту та аналізу фінансової звітності перестала бути простою оптимізацією робочого часу, перетворившись на альтернативну умову забезпечення якості та релевантності аудиторських послуг. Це підтверджується численними науковими дослідженнями, зокрема В. Панасюк та Г. Монастирський акцентують увагу на тому, що цифровізація економічних процесів сьогодні виступає ключовим драйвером розвитку регіонального бізнесу, оскільки вона забезпечує прозорість фінансових потоків

та підвищує інвестиційну привабливість суб'єктів господарювання в очах міжнародних партнерів [4].

Як слушно зазначає Л. Шевців, цифровізація виступає вектором трансформації самої філософії бухгалтерського обліку, змінюючи його роль від пасивного реєстратора господарських фактів до активного інструменту управління даними в режимі реального часу. Впровадження на підприємствах інтегрованих ERP-систем, використання хмарних технологій для зберігання баз даних та перехід на електронний документообіг призводять до того, що традиційний «аудиторський слід» стає віртуальним. Достовірність фінансової звітності в таких умовах залежить вже не стільки від правильності арифметичних розрахунків бухгалтера, скільки від надійності архітектури інформаційних систем, коректності налаштування алгоритмів обробки даних та ефективності засобів захисту інформації [3]. Це вимагає від аудитора зміни фокусу уваги: від перевірки окремих транзакцій до тестування ІТ-контролів та оцінки загального комп'ютерного середовища клієнта.

Зміни в технологіях обліку неминуче тягнуть за собою перебудову всіх бізнес-процесів підприємства, що є об'єктом аудиторського дослідження. У своїй праці В. Панасюк та Н. Мужевич детально розкривають особливості впливу цифровізації обліку на бізнес-процеси, наголошуючи на автоматизації системи внутрішнього контролю. Автоматизовані контрольні процедури, вбудовані в програмне забезпечення (наприклад, автоматичне блокування відвантаження товару клієнту з простроченою дебіторською заборгованістю або заборона проведення платежу понад встановлений ліміт без додаткової авторизації), значно знижують ризик помилок, спричинених людським фактором. Однак, вони створюють нові категорії ризиків, пов'язані з програмними збоями, помилками в коді або несанкціонованим втручанням у роботу системи. Відповідно, методологія аудиту має адаптуватися до цих змін, включаючи в себе процедури аналізу лог-файлів, перевірки прав доступу та тестування на проникнення [5].

I. Парасій-Вергуненко та О. Соловійова доводять, що використання спеціалізованого аналітичного програмного забезпечення дозволяє проводити глибоку декомпозицію собівартості, здійснювати багатofакторний аналіз витрат та виявляти приховані резерви підвищення ефективності діяльності. Інструменти інтелектуального аналізу даних здатні виявляти нелінійні взаємозв'язки між різними показниками діяльності, моделювати сценарії розвитку подій та надавати менеджменту обґрунтовані прогнози щодо впливу управлінських рішень на фінансовий результат [1].

Однією з найбільш революційних змін, яку приносить цифровізація в аудит, є можливість переходу від вибірових методів перевірки до суцільного покриття генеральної сукупності даних. Традиційна методологія аудиту завжди базувалася на концепції суттєвості та аудиторського ризику, що передбачало перевірку лише частини операцій з екстраполяцією результатів на весь масив. Такий підхід завжди залишав ймовірність того, що суттєва помилка або шахрайство в транзакції, яка не потрапила до вибірки, залишаться невиявленими. Використання сучасних скриптів автоматизованого аналізу даних (наприклад, мовами Python або SQL, а також спеціалізованих програм типу CaseWare IDEA) дозволяє аудитору за лічені хвилини просканувати 100% записів у регістрах бухгалтерського обліку. Це дає змогу виявляти аномалії, дублювання записів, операції у неробочий час або транзакції з пов'язаними особами з абсолютною точністю, що суттєво підвищує якість аудиторського висновку та впевненість користувачів звітності.

Доцільно систематизувати виклики та можливості, що відкриваються перед цифровізацією процесів аудиту та аналізу фінансової звітності (табл. 1).

Першочерговим викликом є проблема професійної компетентності та кадрового забезпечення. Ринок аудиторських послуг стикається з гострим дефіцитом фахівців, які володіли б так званими «гібридними» навичками: глибоким розумінням методології обліку та аудиту (МСФЗ, МСА) у поєднанні з просунутими ІТ-компетенціями. Існуюча система вищої освіти часто не встигає

адаптуватися до швидких технологічних змін, продовжуючи готувати фахівців за застарілими програмами, що створює розрив між потребами ринку та кваліфікацією випускників [1].

Таблиця 1

Порівняльна характеристика викликів та перспектив цифровізації процесів аудиту

Сфера впливу	Ключові виклики	Стратегічні перспективи
Методологічна	-необхідність адаптації МСА до цифрових реалій; -ризик покладання на «чорну скриньку» алгоритмів.	-перехід до концепції безперервного аудиту; -можливість 100% покриття даних.
Технологічна	-залежність від надійності IT-інфраструктури; -загрози кібератак та втрати даних.	-автоматизація рутинних процедур через RPA; -використання блокчейну для верифікації транзакцій.
Кадрова	-дефіцит фахівців з крос-функціональними компетенціями; -висока вартість навчання.	-трансформація ролі аудитора в бізнес-аналітика; -зростання інтелектуальної складової праці.
Економічна	-значні капітальні інвестиції у ПЗ та обладнання на початковому етапі.	-зниження трудомісткості перевірок у довгостроковій перспективі; -підвищення доданої вартості послуг.

Джерело: складено автором на основі [1-5]

Другим критичним викликом є питання інформаційної безпеки та кіберзахисту. Консолідація великих обсягів конфіденційної фінансової інформації в електронному вигляді, її передача каналами зв'язку та зберігання у хмарних сховищах робить аудиторські компанії привабливою мішенню для кібератак. В умовах сучасних загроз витік даних клієнта може призвести до катастрофічних репутаційних втрат та юридичної відповідальності. Тому аудиторські фірми змушені інвестувати значні ресурси у побудову надійних систем захисту інформації, шифрування даних та забезпечення безперервності бізнесу, що призводить до зростання собівартості аудиторських послуг. Третім аспектом є висока вартість впровадження новітніх технологій. Придбання ліцензійного програмного забезпечення, потужного апаратного забезпечення та

навчання персоналу є значним фінансовим навантаженням, особливо для малих та середніх аудиторських фірм, що може призвести до подальшої концентрації ринку навколо великих міжнародних мереж.

Перспективи подальшого розвитку аудиту та аналізу фінансової звітності нерозривно пов'язані з поглибленням інтеграції цифрових рішень у професійну практику. Найбільш вірогідним сценарієм є поступовий перехід від періодичного аудиту, який проводиться раз на рік, до безперервного аудиту. Ця концепція передбачає, що аудиторські процедури виконуються автоматично в момент здійснення господарської операції або з мінімальною затримкою у часі. Це дозволить виявляти помилки та викривлення миттєво, надаючи стейкхолдерам доступ до верифікованої фінансової інформації в режимі on-demand. Крім того, розвиток технології блокчейн має потенціал повністю вирішити проблему підтвердження існування та незмінності транзакцій, що дозволить аудиторам зосередитися на більш складних аспектах роботи, таких як оцінка професійних суджень менеджменту та аналіз прогнозової інформації.

Підсумовуючи викладене, можна стверджувати, що цифровізація є незворотним еволюційним етапом розвитку аудиту та фінансового аналізу. Вона створює унікальні можливості для підвищення якості, оперативності та цінності аудиторських послуг, перетворюючи їх з формальної процедури підтвердження звітності на потужний інструмент забезпечення економічної безпеки бізнесу. Водночас, успішна адаптація до цифрових реалій вимагає від аудиторської спільноти, регуляторних органів та закладів освіти консолідованих зусиль, спрямованих на вирішення проблем кадрового забезпечення, удосконалення нормативно-правової бази та посилення кіберзахисту. Майбутнє професії належить тим фахівцям, які зможуть ефективно поєднати глибоку фінансову експертизу з можливостями передових інформаційних технологій.

Список використаних джерел

1. Парасій-Вергуненко І. М., Соловійов О. А. Діджитал технології аналізу та аудиту витрат підприємства. *Актуальні проблеми сталого розвитку*. 2025. Т. 2, № 7. С. 32–39. URL: [https://doi.org/10.60022/2\(7\)-4s](https://doi.org/10.60022/2(7)-4s).
2. Рябчук О. Г., Лінива К. М. Діджиталізація аудиту фінансової звітності підприємств. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Економічні науки*. 2025. № 2 (78). С. 75–81. URL: <https://doi.org/10.32689/2523-4536/78-11>.
3. Шевців Л. Цифровізація – вектор трансформації бухгалтерського обліку. *Фінансово-економічна система національної економіки: стан та перспективи розвитку*. 2024. URL: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-392-0-20>.
4. Panasyuk V., Monastyrsky G. Digitalization of economic processes as a driver of regional business development. *Ukrainian journal of applied economics and technology*. 2025. Vol. 2025, no. 2. P. 205–208. URL: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2025-2-40>.
5. Panasyuk V., Muzhevych N. Features of the impact of digitalization of accounting on the business processes of enterprises. *Galician economic journal*. 2024. Vol. 89, no. 4. P. 42–48. URL: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2024.04.042.